

تیرامان: زهریف، پيشهنگه له ههولەکانی بو گه‌رانده‌وهی سه‌رۆکایه‌تی ئیران بو ریفورمخو‌ازان

نووسەر: امواج.میدیا

وه‌رگی‌رانی له فارسییه‌وه: پینووس

حه‌سه‌ن ڤۆحانی، سه‌رۆککۆماری پيشووی میان‌ڤه‌و (۲۰۱۳-۲۰۲۱) ڤه‌خنه‌ی له هه‌ندیک له توند‌ڤه‌وه‌کان گرتووه که له ديبه‌یت یاخود مشتوم‌ڤه‌کانی ئەم دوايیه‌ی سه‌رۆکایه‌تیدا هیرشیا‌ن کردووه‌ته سه‌ر سیاسه‌ته‌کانی. هه‌روه‌ها محمه‌د جه‌واد زهریف، دپلۆماتکاری بالای ڤۆحانی، به به‌رگری ئاگرینانه‌ی له سیاسه‌تی ده‌ره‌وه‌ی خو‌ی له ته‌له‌فزیۆنی ده‌وله‌تی، بووه‌ته جیگه‌ی سه‌رسو‌ڤمان. هه‌رچه‌نده ئەم لیدوانانه له‌لایه‌ن لایه‌نگرانی ریفورمخو‌ازییه‌وه پشتیوانییا‌ن لی کراوه، به‌لام توند‌ڤه‌وه‌کان و نه‌ریتخو‌ازه‌کانی زۆر تو‌ڤه کردووه.

گه‌رانه‌وه‌ی زهریف بو سیاسه‌ت بو پشتیوانیکردن له تا‌که کاندیدی ریفورمخو‌از، به‌ئاشکرا ئاماژه‌یه بو ئەوه‌ی که به‌ڤروونی ده‌زانی‌ت که ڤه‌نگه هه‌لبژاردنی ۲۸-۶-۲۰۲۴ دوا ده‌رفه‌ت بی‌ت بو ڤرۆژه‌ی ریفورمخو‌ازی له ئیران.

ڤوومالی هه‌وال: نووسینگه‌ی ڤۆحانی، له به‌یاننامه‌یه‌کی‌دا، به‌شیک له کاندیده‌کانی سه‌رۆکایه‌تی تو‌مه‌تبار کرد، به‌وه‌ی که له ماوه‌ی سه‌رۆکایه‌تی کۆماریدا به “بلاوکردنه‌وه‌ی درۆ و بوختان” سیاسه‌ته‌کانی ئه‌ویان کردۆته ئامانج. له‌م به‌یاننامه‌یه‌دا داوا له به‌رپرسی ته‌له‌فزیۆنی ده‌وله‌تی (صداو‌سیما) کراوه که ده‌رفه‌تیک بو ڤۆحانی یا‌ن یه‌کیک له نوینه‌رانی له ته‌له‌فزیۆن ڤه‌خسینیت بو ئەوه‌ی “وه‌لامی ئه‌و گومان و بوختانانه” بداته‌وه.

سەرۆككۆماره كانی

ئێران

زهریف كه له 18 ى حوزهيران له گفتوگۆیهکی تهلهفزیونییدا وهك پراویژکاری سیاسهتی دهرهوهی پزیشکیان دهرکهوت، له وتهیهکی پرسۆز و گهرموگوردا، پرونتر وهلامی ئەم تۆمهتبارکردنانهی دایهوه. زهریف بهرگری له پیشینهی ئابووریی رۆحانی کرد و بانگهشهی ئهوهی کرد كه ئەو باشتربوونانهی له سهردهمی ئیبراهیم رهئیسى (2021 بۆ 2024) ههستیان پێ کراوه، دهرهنجامی سیاسهتهکانی رۆحانی بووه.

وهزیری دهرهوهی پیشووی ئێران رای گهیاند كه ئەوه جۆ بایدن، سهرۆکی ئەمریکا بوو كه "سیاسهتهکهی شلکردنهوهی سزاكان بوو" و رپژهی فرۆشتنی نهوتی ئێرانی بهرز کردهوه. ئاماژهی زهریف بۆ جیههچیکردنی سووکتری سزاكان بوو. شایانی باسه سهعید جهیلی، کاندیدی توندپهوی سهرۆکایهتیی کۆماری ئێران، له 11 ى حوزهيران بانگهشهی ئهوهی کرد كه حکومهتی سهرۆککۆمار رهئیسى سهرهپای گهمارۆکانی ئەمریکا، نهوتی زیاتری فرۆشتوووه و رای گهیاندوووه كه پیشنیارهکانی "حکومهتی سیبهرهکهی" رپگهی بۆ ئەم کاره خوش کردوووه.

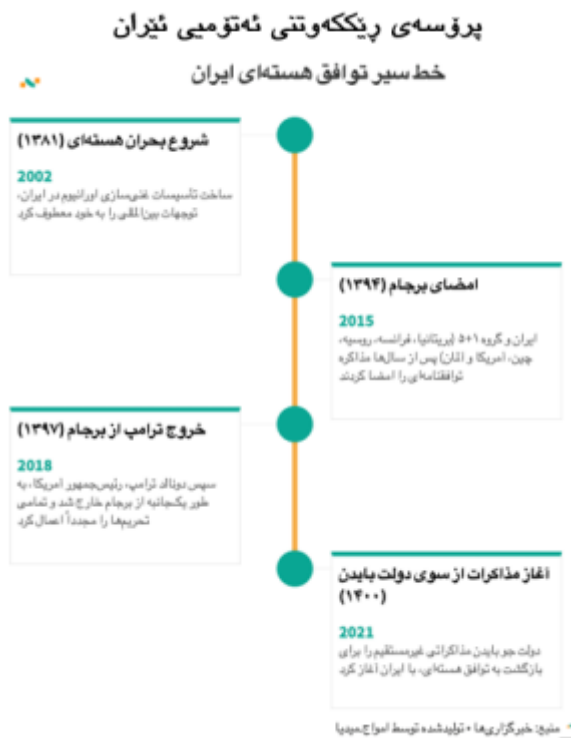
زهریف ههروهها بهرگری له رپککهوتنی ئەتۆمی سالی 2015 لهگهڵ زلهپزهکانی جیهان کرد - كه خۆی دانوستانی لهسهر کردبوو. ئەم رپککهوتنه بهفهرمی به پلانی کاری گشتگیری هاوبهش (JCPOA/بهرجام) ناسراوه.

له ديبهيتی تهلهفزیونی سهرۆکایهتیی کۆماری ئێران له 18 ى حوزهيران، کاندیده توندپهوهکان سزاکانی رۆژاوايان به بیکاریگهر ناو بردبوو. زهریف ئەم پوانگهیهی پشی پهرت کردهوه. ئەم دیپلوماتکاره بالایهی پیشوو، گرافهکانی نیشان دا و گوتی كه کاریگهریه ئابوورییه ئهڕینییهکانی رپککهوتنی JCPOA - كه سزاکانی ههلوهشاندبووهوه - و کاریگهریه نهڕینییهکانی سزاکان، تییدا دهبینریت. زهریف ههروهها یاسی لهوه کرد كه له شهش مانگی یهکهمی سهرۆکایهتیی بایدن له سالی 2021 كه هاوکات بوو لهگهڵ مانگهکانی کۆتایی سهرۆکایهتیی رۆحانی، دهرفتهیک بۆ زیندووکردنهوهی رپککهوتنی ئەتۆمی (JCPOA) ههبوو.

- زهریف رای گهیاند كه لهگهڵ ئەوهیشدا، تیرۆرکردنی زانای بالای ئەتۆمی، موحسین فهخریزاده لهلایهن ئیسرائیلهوه، ههروهها یاساکانی ئێران بۆ توندترکردنی چالاکییه ئەتۆمییهکان، رپگری له

ههولهكان بۆ زیندووکردنهوهی ریککهوتنهکه کرد. وهزیری پیشووی دهرهوهی ئیران ئەو ماوهیهی به “شەش مانگی تال” ناو بردووه.

▪ دواى ماوهیهکی کهم، نووسینگهی سهروک پوچانی وینهیهکی له توپری کۆمهلایهتی تویتهر/X بلاو کردهوه که قسهی بهرپرسی ئهمریکای تیدا بوو که دهیانگوت سیاسهتی “ئهوپهپری گوشار”ی دۆنالد ترامپ، سهروکی پیشووی ئهمریکا لهسهه ئیران شکستی هیناوه.

پوژنامه‌نووسی ریفورمخواز، محمه‌د حهسه‌ن نه‌جمی، هه‌مان پوژ له تویتهر/X پشتگیری له لیدوانه‌کانی زهریف سه‌بارهت بهو “شەش مانگی تال” ه ئامازه‌پیکراوه کرد. نه‌جمی به‌شیک له چاوپیکه‌وتنیکی بلاو کردهوه که له ریکه‌وتی (۲۰۲۴-۵-۲۸) بلاو کرایه‌وه، که تیدا مه‌حموود واعزی، به‌رپرسی پیشووی نووسینگهی پوچانی رای گه‌یاندبوو که ده‌زگی بالای ئەمنیی ولات، دژایه‌تی ریکه‌وتنی ئەتومی (JCPOA) ده‌کات. واعزی له‌م چاوپیکه‌وتنه‌دا ئامازهی به‌وه کرد که عه‌لی شه‌مخانی، سکرتری ئه‌وکاتی ئەنجومه‌نی بالای ئاسایشی نیشتمانی، میدیاکانی نزکی خو‌ی به‌کار هیناوه بۆ ره‌خنه‌گرتن له ریکه‌وتنی ئەتومی و ریگریکردن له زیندووکردنه‌وهی.

هه‌روه‌ها مه‌سه‌وود پزیشکیان له وتاره‌که‌ی خویدا پشتگیری له دانوستانه‌کان کرد بۆ لابردنی سزاکانی پوژاوا، “بۆ ئەوه‌ی خه‌لک به‌ئاسووده‌یی زیاتر” بژین. ئەم کاندیده ریفورمخوازه گوتی که هیچ شه‌رمیک نییه بۆ ریکه‌وتن له‌گه‌ل پوژاوا له ریگه‌ی دیپلوماسییه‌وه، به‌لکوو ریگه‌یه‌کی کرده‌یی و کاریگه‌ره بۆ بنیاتنانی که‌رامه‌ت. هه‌روه‌ها پزیشکیان وتی: له کاتیکدا به‌دنیاییه‌وه “مانه‌وه‌ی” ئیران له ژیر گه‌ماروکانیش هه‌ر گه‌ره‌نتیکراوه، به‌لام ئەو پیشکه‌وتنه‌ی که له پلانه‌کانی گه‌شه‌پیدانی نیشتمانییدا دانراون، به‌دی نایه‌ت.

له بۆنه‌یه‌کی هه‌لمه‌ته‌کانی هه‌لبژاردن له پاریزگی ئیسفه‌هان له ۱۹ی حوزه‌یران، پزیشکیان هه‌ولی دا به قازانجی خو‌ی که‌لک له جه‌ماوه‌ریبوون و خو‌شه‌ویستی زهریف وه‌ریگریت. ئەم کاندیده‌ی سه‌روکایه‌تییه له‌و بۆنه‌یه‌دا هانی خه‌لکی دا که “ده‌نگ بدن بۆ ئەوه‌ی روانگه‌ی زهریف و زهریفه‌کان زال بیت” (وه‌کوو

ئامازھەك بە ميانپرهوهى و پرفورمخووزى و بهتايبهتى سياسهتى زهريف-رؤحانى له دانوستانهكان و گهيشتن به ريككهونتى ئەتۆمى له سالى ۲۰۱۵ و لابردنى سزا و ئابلوووقهكان).

له بهرامبهردا، كانديدەكانى توندرهه و نهريتخواز بۆ سهروكيايهتى كۆمارى ئيران پهخنهيان له زهريف گرت بههوى ليدوانهكانى له بهرژهوهنديى ريككهونتى ئەتۆمى سالى ۲۰۱۵ ناسراو به JCPOA.

محهمهد باقر قاليباف، كانديدى بنازوخوازهكان و سهروكى پههلهمان له ۱۸ى حوزهيران پهخنهى له وهزيرى پيشووى دهرهوهى ئيران گرت، چونكه زهريف له قسهكانيدا ياساى سالى ۲۰۲۰ى پههلهمانى ئيرانى بۆ فراوانكردنى بهرنامهى ئەتۆمى به فاكتهرى ريگر ياخود هوكارى زيندوونهبوونهوهى ريككهونتى ئەتۆمى (JCPOA) له دواى دهستبهكاربوونى سهروككۆمارى ئەمريكا (بايدن) زانيوه.

▪ قاليباف له چاوپيكيهوتنىكى تهلهفزيونيدا ئامازهى به يهيننامهى ئايهتوللا خامنهى، ريبهري ئيران كرد كه له سالى ۲۰۲۳دا بلاو كرايهوه و تييدا هاتبوو كه ياساى ههنگاوى ستراتيژى (قانون اقدام راهبردى) ولاتى "پزگار" كرد. پاشان قاليباف پابهندبوونى زهريفى بهو سياسهتانهى كه خامنهى داي نابوو، خسته ژير پرسيارهوه.

▪ عهليپهزا زاكاني، كانديدى توندرهه و سهروكى شارهوانى تارانيش هيرشى كرده سه زهريف و، ليدوانهكانى به "زولمىكى گهوره" له دژى ئيبراهيم رهئيسى ناو برد. زاكاني ئيديعاى ئەوهى كرد كه حكومهتهكهى رۇحانى "تابوورى ويران كرد" و بهليني دا له ديبهيتى داهاتوودا بهوردى وهلامى زهريف بداتهوه.

▪ جهليلى كه يهكيكى ديكهيه له كانديه توندرههوهكان بۆ سهروكيايهتى كۆمارى ئيران، ئيديعاى زهريفى پهت كردهوه كه چاوپوشى ياخود جيپهجينهكردنى سزاكانى سه زهريف ئيران له لايهن بايدنهوه، بووته هوى زيادبوونى فرۆشتنى نهوتى ئيران. جهليلى له وتاريكى له بانگهشهى ههلبزاردندا له ۱۸ى حوزهيران ئەو پرسيارهى وروژاند كه ئەگه بايدن ئاماده بوو ريگه به فرۆشتنى نهوتى ئيران بدات، بۆچى حكومهتهكهى رۇحانى نهوتى زياترى نهفرۆشت؟

بهريزيرهكانى ههلبازردنى سهروككۆمارى ئيران له سالى ۲۰۲۴

ههروهها ليدوانهكانى

زهریف له ۱۸ ی حوزه‌یران، بووه مانشیټی سهره‌کیی میدیاکانی ئیران.

- پوژنامه‌ی “کیهان” ی سهر به بناؤوخوازه‌کان ئیدیعی کرد که ئامانجی “گه‌رده‌لوولی درؤ” ی زهریف، پیکه‌یلانی حکومه‌تیکی تری پوچانییه.
- هه‌روه‌ها پوژنامه‌ی “همشهری” که له‌لایهن شاره‌وانیی تارانوه به‌پریوه دهردریټ، له وتاره ۱۰ خوله‌کییه‌که‌ی زهریفدا “ه هه‌له” ی ناوبراوی خسته پروو.
- له لایه‌کی دیکه‌وه پوژنامه‌ی “سازندگی” ی سهر به ریفورمخوازه‌کان، ئاماژه‌ی به لیډانی زه‌بری گورچکپر یاخود “برینی قوول” ی زهریف له به‌ره‌ی بناؤوخوازه‌کان کرد و لایه‌نگرانی ریفورمخوازه‌کانیش دلخووشیی خو‌یان دهری‌ری که “زهریف به‌رگری له میان‌په‌وه‌کان و ریکه‌وتنی ئەتومی کردوه.”

هاوکات مه‌هدی که‌پرووی، یه‌کیک له سهرکرده‌کانی بزوتنه‌وه‌ی سه‌وز که له‌ژیر چاودی‌ری و له “ده‌ستبه‌سهریی مال‌ه‌وه” دایه، دوا‌یین ریفورمخواز بوو که پشتیوانیی له پزیشکیان کرد.

- که‌پرووی له په‌یامیکدا که کورپه‌که‌ی بلاوی کردوته‌وه، دهنگان به “پزیشکیان” ی بو گه‌یشتن به چهنه ئامانجیک، له‌وانه “تپه‌پرانندی گه‌ماروکان” و “به‌رهنگار بوونه‌وه‌ی گهنده‌لی”، به “پو‌یوست” زانیوه.
- که‌پرووی له ئاماژه‌یه‌کدا بو سوپای پاسدارانی ئینقلابی ئیسلامی رای گه‌یاندوه که “مافیایه‌کی سیاسی و ئابووری ده‌یه‌ویټ به ده‌ستبه‌سهرداگرتنی پو‌ستی سه‌روکایه‌تی کومار، کوماری ئیسلامی بکاته حکومه‌تیکی نیزامی که به‌رژه‌وه‌ندییه داراییه‌کان و به‌رژه‌وه‌ندییه سیاسییه‌کان ئاو‌یته‌ی یه‌کتری بکات.”
- که‌پرووی هه‌روه‌ها په‌خنه‌ی له بوونی سوپا (سهربازه‌کان) له سیاسه‌تدا گرت و وتی: هه‌بوونی “ژیانیکی ئاسایی” له ئیران به‌هوی ده‌ستیوه‌ردانی حکومه‌ت له پرسه‌کانی وهک مافی هاوولاتیان بو پریاردان له شیوازی ژبانی خو‌یان، سنووردار کراوه.

به‌ستیڤن/ شروقه: یه‌که‌م دیبه‌یتی راسته‌وخو پیش هه‌لبژاردنی پیشوه‌خته‌ی سه‌روکایه‌تی 28 ی حوزه‌یران، له 17 ی حوزه‌یران به‌پریوه چوو و تیشکی خسته سهر چاره‌سهره‌کان بو گرفته ئابوورییه‌کانی ئیران.

- کاریگه‌ری گه‌ماروکان له‌سهر که‌رتی نه‌وت، بانکی و بازرگانیی ئیران، جیی سهرنجی گفتوگوکه بوو.
- پزیشکیان و مسته‌فا پوورمه‌مه‌دی، کاندیدی پاریزگار ه‌کان، تاکه کاندید بوون که شیکارییه‌کی قوولیان بو تیچووی ئابووری سزاکان ئەنجام دا. هه‌رچه‌نده قالیبافیش باسی ئەم بابته‌ی کرد.

پزیشکیان و پوورمه‌مه‌دی له‌لایهن هه‌ندیک کاندیدی دیکه‌وه په‌خنه‌یان لی گیرا. بو نمونه:

- زاکانی هه‌ردوو کاندیده‌که‌ی (پزیشکیان و مسته‌فا پوورمه‌مه‌دی) ی به‌وه تو‌مه‌تبار کرد که وه‌لامی نا‌پروون ده‌ده‌نه‌وه، هه‌روه‌ها پزیشکیانی به‌وه تو‌مه‌تبار کرد که له‌گه‌ل حه‌سه‌ن پوچانی، سه‌روککوماری پیشوودا هاوته‌ریب و هاوتاراسته‌یه. هه‌رچه‌نده کاندیده‌که‌ی ریفورمخوازه‌کان (پزیشکیان) ئەم تو‌مه‌ته‌ی په‌ت کرده‌وه.

- ئەمىر حوسىن قازى زادە ھاشمى، جەختى لە بەردەوامىيىيەتتە سىياسەتەكانى سەرۆكايەتتى سەردەمى رەئىسى ۋەك ستراتېژىيە سەرەكىيە خۇي كوردەۋە ۋە لە لايەكى دىكەيشەۋە دژايەتتى لەگەل پابەندىۋون بەۋ سىياسەتەتەنە كورد كە ئەكتەرەكانى ۋەك بانكى نىۋەدەۋەلەتتى دايان ناۋە.
- بە ھەمان شىۋە سەئىد جەلىلى، ئەۋ شتەي كە ناۋى لى نابوو "پشتبەستنى رۇحانى بە رۇژاۋا"، لە دروستىۋونى كىشە ئابورىيەكانى ئىراندا بە ھۆكۈمەتتە كەننى ئىستا زانى.

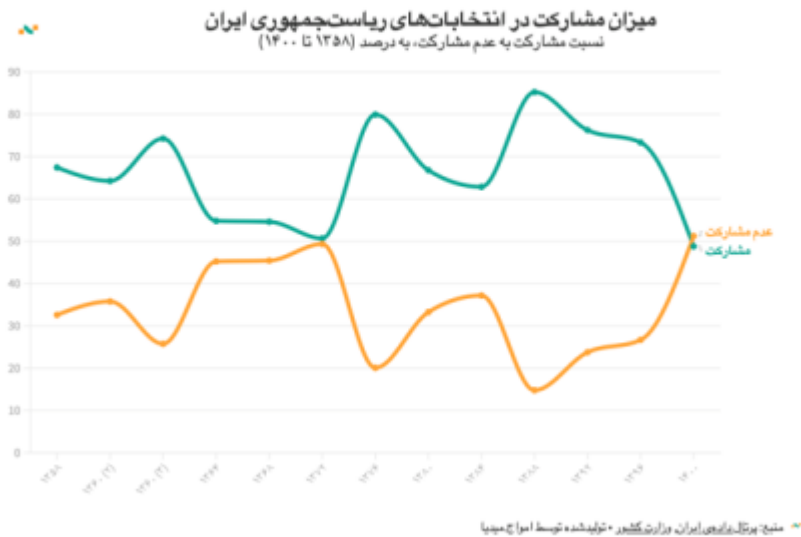
جىگەي ئامازەيە، ئابورىيە ئىران كە سالانىكە بەدەست خراب بەرپوۋەردن ۋە گەندەلىيەۋە دەنالىيەت، لەگەل سزاكانىشدا خەرىكى مەملەنىيە.

- كۆتۈبەندىكى دەركى ۋاي كوردەۋە سىياسەتتە دەۋە بىيەتە پرسىكى گىرنگ بۇ ئىرانىيەكان ۋە رەنگە زۆرىك لەۋانە ھىشتا زىندوۋكوردەۋەي رىككەۋەتتى ئەتۆمى (JCPOA) ۋەك ئاسانترىن رىگە بۇ ھەلگرتنى سزاكان بزانن.
- جىيە باسە لە سالى ۲۰۱۸ى زايىنى رىككەۋەتتى ئەتۆمى (JCPOA) كاتىك ترامپ، سەرۆكى ئەۋكاتى ئەمىرىكا، لەم رىككەۋەتتە كىشايەۋە ۋە ھەموو سزاكانى سەر ئىرانى گەرانەۋە، دەستى بە دارمان كورد. دۋاي سالىك تاران ۋەلامى دايەۋە ۋە وردە پابەندىۋونەكانى بە رىككەۋەتتەكە كەم كوردەۋە.

ئاسۋى داھاتوو: زەرىف لەۋ كاتەۋەي لە سالى ۲۰۲۱دا ۋەزارەتتى دەۋەۋەي جىيە ھىشتوۋە ۋە لە زانكۆي تاران دەستى بە ۋانەۋەتتەۋە كوردەۋە، تا راددەيەكى زۆر لە پەراۋىزدا بوۋە.

- گەرانەۋەي بوپرانەي ۋەزىرى پىشۋوى دەۋەۋەي ئىران بۇ دەستەبەركردنى پىشتىۋانىي گىشتى لە تاكە كاندىدى رىفورمخۋاز، ئامازەيە بۇ ئەۋەي كە ھەلبىزاردنى 28ى حوزەيران، رەنگە دۋا دەرفەت بىت بۇ پىرۋژەي رىفورمخۋازى لە ئىران.
- خەلكى ئىران لە بەلىنى رىفورمخۋازەكان نائومىد بوۋە، ماۋەتەۋە بزانىن ئايا زەرىف دەتوانىت يارمەتتى پىشكىان بدات ۋە سەرنجى دەنگدەر بۇ پالپىشتى لە ئامانجەكانى خۇي رابكىشىت يان نا.
- كەمىي رىژەي بەشدارىكردن لەۋانەيە گەرەنتىيە سەركەۋەتتى سەرۆككۆماریكى پارىزگار بكات. بەلام بەشدارىكردنى بەرزى ھاۋولاتيان، ھەرچەندە لە ئىستادا بەدوور دەزانرىت، بەلام دەتوانىت لە قازانجى پىشكىان بىت. ھەرۋەھا پى دەچىت دابەشبوۋنى پىشبنىكراۋى دەنگدانى بناژۋخۋازەكان يارمەتتى كاندىدى رىفورمخۋازەكان بدات.

ریشه‌ی به‌شداری له‌ه‌لبژارده‌کانی سه‌رۆکایه‌تی ئێران

سه‌رچاوه:

<https://amwaj.media>